

Odysseus a Aeneas

Theodor Haecker

Odysseus byl pryč dvacet let, než se vrátil do vlasti, dvacet let, ale vrátil se, třebaže chud a nahý a jako žebrák, přesto však jako vítěz; navrátil se domů a našel téměř všechno, co je domov: svůj ostrov, statek, na kterém dítě poprvé otevřelo oči a spatřilo krásu světa, dokonce starého otce ještě, choť a syna a ušlechtilé stvoření v jeho věrnosti – psa. Věru, obraz šťastného to navrátilce! Avšak Aeneas, kam se poděl Aeneas? Podobá se Odysseovi? Ne, nikoliv, v pohanství neexistuje větší rozdíl než mezi těmi dvěma, a kdo jej vidí, poznává také, do jaké nesnesitelné směšnosti upadají ti, kdo pohlížejí na Vergila jako plagiátora a napodobitele Homéra. Není ve starověku hlubší, úžasnější originality než je právě originalita Vergilova, a to právě tam, kde básník s úctou zachovává tradované a osvědčené formy. – Vráti se snad Aeneas zpět do domova svého dětství jako Odysseus? Ovšem, říká se mimochodem, že v šerém dávnověku byli Aeneovi předkové v Itálii doma, ale to je pouze politická floskule, vyplyne to později ze zcela průhledných důvodů; se z básněním Aeneova osobního údělu samým to nemá naprosto co dělat, o tom se tam už nemluví. Ne, Aeneas se nevrátí zpět jako Odysseus do domova svého dětství, vždyť jej opustí, jako uprchlík (*fato profugus*), takže Turnus, zůstavší v Latii navždy doma, pyšný (*superbus* od hlavy až k patě, každým slovem, které řekne, každým skutkem, který vykoná, a - uslyšíme to - posledním vzdechem ještě, jímž vzdychne), jej s výsměchem a spíláním nazve *desertorem Asiae*: asijským dezertérem, zběhnuvším, nesvědomitým zbabělcem – kohopak? Aeneas, Caesarova předka, Augustovo imago! Aeneas není rek a vítěz, je to Trojan a poražený jako Hektor. V noci pustošivé hrůzy, v hořící Tróji ztratí choť, *dulcis coniunx*, vynáší svého staříčkého otce a penáty a vedle něho cupitá jeho synek a sotva mu stačí. Na cestě mu otec zemře, jemu, *pius Aeneas*, jehož život a vnitřní tajemství spočívalo v lásce k otci a v otcově lásce k němu, a Aeneas jej pohřbí. Ovšemže, pokud by to záleželo na něm, na jeho vlastní sobecké vůli, na jeho sklonech a na jeho přáních vízících se k půdě a vzpomínkám, chtěl by se přece jen vrátit a starou Tróju vystavět znovu. Jenže nesmí; fátum, vůle všemohoucnosti mu velí, zároveň mu ji slibujíc, hledat novou vlast: Itálii, proti rozmarům Fortuny silou *virtus*, neboť Aeneas nemá nikdy „štěstí“, jako měl Odysseus štěstí neustále:

Disce, puer, virtutem ex me verumque laborem; Fortunam ex aliis.

„Ode mne, chlapče, uč se mé chabrosti, poctivé práci, štěstí od jiných zas!¹⁾“

proti odporu lidí, ba pomocí o sobě znenáviděné války, proti závisti nízkých bohů, proti vlastní žádostivosti, proti soucitu samému, ba proti vlastní vůli: silou poslušnosti a všemohoucnosti fata.

Italiam non sponte sequor.

Nepluji v italskou zemi sám od sebe!²⁾

*Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis, et sponte mea componere curas;
Urbem Trianam primum, dulcesque meorum
Reliquias colerem:*

Kdyby mi osud byl dal, bych život po vlastním přání
trávil, a určovat směl své záměry po vlastní vůli,
nejdříve trójskému městu a hrobům předrahých přátel
posvětil bych svůj život – ³⁾

Není v předkřesťanském antickém básnictví křesťanštějšího verše než je tento! Zdá se nám, jako by Sainte Beuve nenapsal šťastnější větu, třebaže smělou a nechápanou, než tuto: *La venue même du Christ n'a rien qui étonne, quand on a lu Virgilē* ⁴⁾ Proti vlastní vůli se plaví Aeneas do Itálie, kterou nezná, jež je plna nebezpečí; protože však poslechne tajemnou, nevyzpytatelnou, vyšší vůli, vzplane v něm samém poznenáhlu a uchvátí jej až do morku kostí k obětem ochotná touha po této druhé vlasti, kterou má teprve pouze v Jupiterově příkazu a v zaslíbení a od níž ho dělí ještě předaleké *viae inviae*, neschůdné cesty: po Itálii. Zde vdechl Vergil svému hrdinovi svou vlastní lásku k Itálii, ne jen k Římu. Vergil byl právě tak Ital jako Říman.

Tak paradoxní, tak dialektický je vnitřní život Aeneův! Podobá se v tom některému hrdinovi Homérovu? Žádnému! Nepodobá se spíše vzdáleně, třebaže z jiné krve a země, jistě, ale v duchu, který je nade vši krví, nad všemi rasami a zeměmi a neuznává takovéto rozdíly, otcí víry, Abrahámovi? Který rovněž musil opustit svou duši, tělu i smyslům zvyklou, s nimi srostlou vlast, aby vzal na sebe ve víře a v poslušnosti vůči nevyzpytatelnému úradku jakémusi fatu – svízel a živou bolest zraněných vzpomínek, kterou lidem spjatým se zemí i hvězdami znamená změna vlasti. Tak se vede Aeneovi. Je to velikost a nenávratná, pro nás provždy ztracená básnická jednota Homérových zpěvů, že jejich lidé mohou beze všeho říci, a také říkají, co jim chybí a co mají (jednotu: člověku, který v konečném smyslu něco má, něco schází); a tam, kde to neříkají či to říkají jinak, je to obyčejný dolus, jenž je analogicky vrozen už i zvířeti, animální lest. Mohou svou pravdu a svou lež prostě říci a obě jsou přirozenými sebezjeveními; Aeneas to nedokáže, jako každý, kdo je uzavřený, musí říkat svou pravdu občas temnými slovy, zdaleka se nevyjímá, stejně jako všichni z nutnosti či dobrovolně uzavření lidé, tak dobře jako Achilleus nebo Odysseus: snadno ho lze nepochopit, což Odysseus, obmyslný, právě tak jako Achilleus, bezelstný, tak lehko nesvedou. Snad zde padá Vergilovo světlo na těžko pochopitelného Augusta, že to totiž byl a musil být uzavřený, to ovšem ještě neznamená mlčenlivý, člověk. Takto obtížen *jednou* myšlenkou je Aeneas těžký, *gravis* – neboť mnohé myšlenky člověka spíše odlehčují a nadnášejí; těžkým ho dělá málo myšlenek, nejtěžší myšlenka jediná –; tak se stává vůdcem, tak se stává zakladatelem Říma. Vergil zde nepodává fantastické smyšlenky, nebásní do prázdna, naopak v pravdě a kráse explikoval, co měl Řím implikované už dávno, a opět Řím okamžitě, bez vteřiny váhání, přijal a sankcionoval explikaci svého velkého básníka spontánním aktem souhlasu, aniž by se našli kacíři. To je historický fakt, jeden z nejdůležitějších; neboť co lid od svých velkých básníků na trvalo a nezrušitelně přijme, je vždycky sebepoznání a sebevyznání. Goethe by nikdy nenamluvil Němcům, že Faust k nim patří, kdyby tomu tak nebylo.

Dějepisec, jenž takovýto fakt, vyneseny básníkem na světlo, vypustí, vypouští mnohé, často úplný celek; připravuje se o kouzelný klíč a ucpává si jasný a prýštivý pramen poznání. Řím nemá původní spekulativní filosofy, ale má velké myslitele v reálném živlu a jeho silou. Jeho největším myslitelem byl básník, Vergil; myslil velké a prosté věci naší reality. Ideál duchovního člověka, jím vždy znovu a znovu vytoužené a vyčkané nové uskutečnění: jednota zřícího mudrce a tvořícího uměleckého zpodobitele, byl v pohanské antice uskutečněn dvakrát: v Řecku v Platónovi, jenž byl myslitelem a básníkem řeckým způsobem, v Římě ve Vergilovi, který byl básníkem a myslitelem římským způsobem. (V předkřesťanském židovství, ve Svatých písmech, se tato jednota nikdy nerozpadla, tam nebyl nikdo básníkem, aniž by nebyl mudrcem, nikdo mudrcem, aniž by nebyl básníkem.) Vergil jasně ukazuje, že Řím měl sám o sobě naprosto jasno, o tom, co mu chybělo, ale i o tom, čeho měl nadbytek.

Bez závidy se ponechává Řekům vyšší nadání ve výtvarném umění a filosofii; sotva však v umění slovesném; s neotřesitelným klidem a jistotou se posílání vládnout a řídit, jež je rovněž uměním, nárokuje pro Řím. Ale toto posílání, a to se často přehlíží a rychle zapomíná, se nezakládá na brutální síle, kde je přítomna jen ona, je Vergilův soud neúplatně tvrdý. Nejen Catilina, skutečný politický zločinec, *contemptor divum*, pohrdač bohů, nýbrž i Sulla a Antonius, brutální generálové bez magnanimitas pravého politika, se mu protiví a jsou v pekle jako političtí zločinci Dantovi. Dokonce velkému Caesarovi se dostane pokárání, protože nevládl po způsobu otců, *more patrio*. Toto posílání se nezakládá co do své podstaty na brutální síle, nýbrž je mocí uvnitř velkých, prostých ctností, z nichž nejvyšší je pietas, láska vyplňující povinnost, z nichž nejpolitičtější, v předchozí už zahrnutá, je spravedlnost. Proto ten paradox, že Řím nebyl založen vítězem, ale poraženým. Ať už se honosil král Pyrrhus nebo kdejaký malý tyran, že jeho předkem byl sám Achilles, nikdy neporažený vítěz –, Řím byl pro Hektora a předek velkého Caesara a Caesara Augusta byl prchající Aeneas, který po prožité porážce vystavěl nové město. S Řeky a jim až příliš podobnými se nedá založit žádný stát, který by stál, a ještě méně impérium, jež by trvalo; ne s Achillem, který se řítí do vítězství a stejně tak i do neplodné smrti, ne s Odysseem, který toho ví příliš mnoho, je lehkomyšlný, má příliš mnoho humoru, což je pro úspěšnou politiku nejspíš překážka. Předkové Říma musejí být budovatelé a *obnovitelé* měst, nikoliv pouze jejich ničitelé. Pravda, Řekové skutečně budovali i města, dali, jako téměř všemu, co máme, jméno a poznání, poznali podstatu polis, politeie, politiky, kteroužto je spravedlnost, jež dává každému, co jeho jest, tedy ne každému jen to stejné, nýbrž i rozdílné, protože každý není jen stejný jako ten druhý, ale také se od něho liší - poznali, myslím filosofy, nikoli řecké politiky, tuto podstatu a dali jí jméno, ale nedokázali reálný smysl učinit trvalým. Pravda, zbudovali skutečně i města, ale jen pro *jednou*: když byla zničena, nevystavěli je už znovu. Aeneas by však býval postavil i Tróju znova, kdyby tomu fátum tak chtělo; místo toho budoval latinská města. Řím může být občas zničen a povstane vždy znovu. To stálo a stojí a zůstane ve Vergilově Aeneidě, někdy dlouho nepochopeno, pak ale náhle opět jasné ve svém vlastním světle, zapáleném katastrofou doby. Vergil je jediný pohan vedle židovských a křesťanských proroků, Aeneis jediná kniha vedle svatých písem, jež pozvednuty nad hodinu a okolnosti svých vlastních dní obsahují věty, které jako proroctví zaznívají až ke bráně věčnosti, z níž čerpají svůj dech:

*His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
Imperium sine fine dedi - ⁵⁾*

Těmto ni světových hranic ni časových nemíním klásti,
bez konce dal jsem jim moc⁵⁾

tak zní *fatum Iovis*. Neboť my všichni žijeme ještě v *Imperiu Romano*, jež nezemřelo. My všichni jsme ještě údy *Impéria Romana*, at už to chceme vidět nebo ne, at už to víme nebo ne, *Imperia Romana*, jež po krutém bloudění přijalo křesťanství *sua sponte*, z vlastní vůle, a nemůže se ho už vzdát, aniž by se vzdalo sebe sama a také humanismu. Toto *Imperium Romanum*, poznané Vergilem ve své přirozené velikosti a nazřené v lesku krásy, není žádná mlhavá idea, ani ne pouze nějaká pravá idea, nýbrž realita, byt i občas třeba zasutá. Věc Říma není vůbec jen idea samotná, at si pravá, nýbrž věc, *res*, a tělo a krev. Kdekoli je vůle nebo směřování k nějakému impériu, tam se určuje jejich míra či přemíra, jejich požehnání či kletba stále trvající, i pod sutinami trvající realitou *Imperia Romana*, i tehdy ještě, když anarchie a ignorance, jako důsledky spirituálního odpadu, jsou tak veliké, že se těmto reálným souvislostem vysmívají nebo je už nevidí.

Obnova tohoto nikdy zcela nevyměřivšího impéria se může dít toliko dvojitým způsobem: opakováním *Pax Romana*, která Západ odnárodňovala a nivelovala, jež by byla možná jen skrze principát jednotlivého národa, založeném na čirém násilí, a to by byl ten největší lidský a křesťanský zločin; neboť dnes nemá žádný národ takovou přednost jako tenkrát Říman, který však ve své *Pax Romana* nevykonal jen samé dobré a krásné činy, věru ne! Také cena národa je stupňována křesťanstvím, poté co se vyšší cena Jednotlivce“, osoby, stala nekonečnou: neexistuje pro nás, nechceme-li se vzdát sebe, požadavek odnárodnění. Nivelace v duchovní oblasti je protikřesťanská. Před korouhvíplným trůnem Božím stojí andělé jednoho každého národa. Kdo chce nivelovat anděly?! Druhý způsob tedy je zdaleka lepší: pochopením a smířením a úctou zachovávat důstojnost všech a tím sjednocovat všechny v čemsi vyšším, čímž může být jen něco duchovního. Tento druhý způsob by však nesměl vynechat nic, co předcházelo, ani pohanský Řím, jež se stal ve Vergilovi adventistickým, ani křesťanský Řím, který je rovněž adventistický, jenže formou naplnění a transcendence nového éonu a duchovními formami víry, naděje a lásky.

Nebylo nám zatěžko, uvést leitmotiv Bukolik a Georgik. Tam *Amor omnia vincit*, tady: *Labor omnia, vincit improbus*; tam elementární síla erótu, pudu, puzení v tvořivé, plodivé a rodící přírodě, k níž náleží i člověk; tady, už v duchovnějším světě, velkolepě antiteticky vyjádřená jednota substantiva a atributu: *labor improbus*, požeňání z kletby, požeňání, jehož nelze dosíci bez donucení kletbou. Velikost slovesného umění Vergilova, které je schopeno pouze mocný intelekt, nikoli pouhé bouřlivé cítění, dosahuje už v této jasné, ryzí antitetice kletby a požeňání, vidoucí skutečné věci tak, jak jsou, svého vrcholu. V Aeneidě pak, jejímž tématem je vůdce, politický vůdce a teprve v druhé řadě válečník, je předpokladů více, takže nepostačuje jedno moto, abychom v něm obsah poněkud shrnuli a šťastně vyjádřili. Jedno snad přece jen existuje, ještě to uslyšíme. Tématem je: Aeneas, vůdce ke *glorii* Říma. Ale pravý vůdce, to je nepochybně názor Vergilův po sto letech občanské války, nedělá sám sebe vůdcem, nýbrž je k tomu určen a vybrán fátém; kdo se bez jeho vůle pasují na vůdce, se Vergilově teologické duši zhloubí protiví. Tak je obsahem Aeneidy také inchoativní, mlhavá, na plodícího ducha čekající teologie, již bylo pohanství v plnosti času schopno. Pohanství před Kristem je právě tak nenávratné jako židovství před Kristem. To je nesmírný rozdíl mezi obedienciální adventistickou humanitou takového Vergila a vybledlým, odpadlým humanismem takzvaných humanistů renesance: ta prvá byla mateřská půda, čekající na klíčící símě; ten druhý zahradičství, jež se udržuje při životě sazenicemi krásných květináčových rostlin; prvá propast touhy, jež volá po propasti naplnění, a tají odpovídá; druhý preventivní opatření, které snad, vzejde-li setba a náhoda dopřeje, pomůže několik staletí zavírat oči před budoucími katastrofami; – groteskní na tom je, že klasicisté chtěli ve Vergilovi vidět svou vlastní karikaturu, zatímco on se přece nevzdal ničeho, ani toho nejmenšího z toho svého, z tragiky a viny, oni naproti tomu v posledních věcech často zradili minulost svých otců a proto v budoucnosti, jež na nás čeká, sotva budou mít do čeho mluvit, nýbrž budou zrazeni sebou samými, svými syny a svými vnuky. Humanismus zbavený teologie nevydrží. Lidé dnes křečovitě pátrají po „člověku“, ale hledají něco, co vůbec neexistuje: autonomního člověka. Mít *celého* člověka na zřeteli neznamená jen, že se nekladou jeho části za celek, nýbrž, což je mnohem podstatnější a důležitější, že poznáváme jeho celost v tom, že on, „člověk“, je celé *stvoření* (Kreatur), tedy bez ustání křičí po svém stvořiteli (Kreator), není-li u něho, jako křičí dítě po matce, není-li u ní.

VI. kapitolu z knihy Theodora Haeckera *Vergil. Vater des Abendlandes* (Hegner-Bücherei bei Josef Kösel in München, 1947) vybral a přeložil Roman Kopřiva.

Pozn. překladatele - citáty z Vergiliové Aeneidy jsou uvedeny v překladu Otmara Vaňorného (Publius Vergilius Maro - Aeneis. Antická knihovna. Svoboda, Praha 1970).

1. Aeneis XII, 435-436.
2. Aeneia IV, 361.
3. Aeneis IV, 340-343.
4. „Samotný příchod Kristův naprosto neudivuje, četli-li jsme Vergila.“
5. Aeneis I, 278-279.

T H E O D O R H A E C K E R

Theodor Haecker - nekoncesovaný vzdělanec

Biografická poznámka

Osobnost filosofa a kritika kultury Theodora Haeckera (1879-1945), tohoto „opravdu velkého muže“ (T.S.Eliot), jednoho z mistrů německého eseje 1 poloviny 20. století (vedle Hugona von Hofmannsthal, Rudolfa Borchardta, Rudolfa Kassnera, Rudolfa Alexandra Schrödera, Thomase Manna, Karla Krause) fascinovala svým zjevem řadu současníků. Hermann Hesse se o jeho Vergilovi („Vergil. Otec Západu“ - *Vergil. Vater des Abendlandes*) vyslovil uznale („Hoden svého velkého předmětu, je tento esej jedno z mála svědectví dnešního německého ducha, která mohu brát vážně“), Hermann Broch inspirovala k napsání jeho velkolepého románu „Vergilova smrt“ (*Der Tod des Vergil*) mj. právě tato útlá knížka, mladý Heinrich Böll si zase vypůjčil titul a moto svého románu „Kdes byl, Adame?“ (*Wo warst du, Adam?*) z Haeckerova válečného deníku „Knihy dní a nocí“ (*Tag- und Nachtbücher 1939-1945*). Kdo to byl Theodor Haecker? Tento nepřítel vůdčích literátů doby jako byli Thomas Mann, Stefan George, Emil Ludwig, Stefan Zweig a jiných akademických i neakademických celebrit zastoupených ‚filosofy života‘ O. Spenglerem, G. Simmelem či jeho někdejší učitelem Maxem Schelerem, jež neúprosně stíhal sarkastickým a agresivním tónem? Tento oceňovatel polozapomenutého Buberova předchůdce Ferdinanda Ebnera, britkého Karla Krause (jehož kladl vedle Lessinga), Søren Kierkegaarda, Johna Henry Newmana, Tomáše Akvinského, kritik fašismu a národního socialismu.

Měřeno měřítky akademické dráhy, to příliš daleko „nedotáhl“: nemanželské dítě, po škole v učení na obchodníka, mohl nakonec s podporou svého přítele inskribovat na berlínské univerzitě, kde si zapsal přednášky o řecké, římské, anglické, francouzské, skandinávské literatuře, o dějinách, společenských vědách, filosofii, národním hospodářství, o přírodních vědách, antropologii a medicíně a poslouchal známé osobnosti (např. Diltheye, Wilamowitze Moellendorfa), pak udělal maturitu, 1905-1910 studoval v Mnichově (hlavně u Schelera), formálně však studia nikdy nezavršil. Ani pozdější nabídka katedry filosofie na nově zřízené filosofické fakultě v Salcburku nepřicházela už pro samotnou nepřítelství doby (1934/1935) v úvahu.

Mnohem významnější bylo jeho kulturní působení; především jako redaktor, práce v redakci a vlastní příspěvky mu byly zdrojem obživy už za studii a také mu přinesly životní přátelství – s Ludwigem Fickerem, vydavatelem innsbruckého Brenneru a pozdějším kmotrem jeho staršího syna nebo Carlem Muthem, vydavatelem katolického časopisu Hochland (Mnichov) a pozdějším kmotrem jeho mladšího syna. V nich i jinde upozornil na sebe svými překlady Francise Thompsona, Vergila (*Bucolica*), hlavně však Søren Kierkegaarda a J.H. Newmana, jejichž vliv ho provázel i při jeho konverzi a vstupu do katolické církve (1921). Ostatně jeho první samostatnou publikací byla knížka Søren Kierkegaard a filosofie niternosti (*Søren Kierkegaard und die Philosophie der Innerlichkeit*, 1913), z Kierkegaarda přeložil ve výběru i jeho deníky, z Newmana např. také kázání a Antikrista podle nauky Otců (vyšlo po Haeckerově smrti), jim platila i řada esejů.

Při hovorech spíše mlčenlivá autorita, proslul Haecker ve dvacátých letech svými agresivními útoky. Jeho kritické vidění Evropy a jejího řádu vzniklo po zkušenosti první světové války (Haecker se chtěl původně hlásit jako dobrovolník do armády). Stal se však kritikem válečné mašinérie a kritice politických a společenských poměrů se nevyhýbal až do smrti.

S prorockým zápalem viděl důležitost politické sféry v dějinách stíhal kritikou odchylky od řádu chtěného Bohem („Pravý řád je posvátný řád, je hierarchie. Pravá vláda je vláda svatého). Proto vášnivě polemizoval s Mussolinim („S deifikací státu drží krok bestifikace člověka“, 1923) a Hitlerem („není/ pohodlného mostu mezi životem a dogmatem Církve Kristovy a podnikem a názory firmy Ludendorff, Hitler & Co.“, 1923) jakožto s připravovateli ‚pravicového‘ totalitarismu (stejným dílem stíhal ovšem i bolševismus). Neliterární dohry přišly vzápětí. Jedním z podnětů bylo zveřejnění dovětku k Vergilovi (Rozjímání o Vergilovi, Otcí Západu, 1932) v časopisu Brenner, kde prudce a nesouhlasně polemizoval se znetvořeným pojetím Říše, jak ji měly ztělesnit Druhá a Třetí říše, nazval Hitlera hereziarchou a hákový kříž znamením Zvířete, karikaturou kříže, symbolem „Dreh“ (sarkastická hříčka, již Haecker sám vyloží jako „závrat‘ a švindl“). Expedice časopisu do Německa vynesla Haeckerovi v r 1933 domovní prohlídku (při níž se inkriminované číslo našťěstí u Haeckera nenašlo) a zatčení. Brenner 1934 umlká, Hochland je 1941 zakázán. Haecker může publikovat do r. 1937 jen proto, že byl po nuceném převedení Říšského svazu německých spisovatelů členem Říšské komory pro kulturu, v r 1938 mu bylo nejspíš zakázáno publikovat samostatné práce, v r. 1938 se uchází o vstup do Říšské komory pro písemnictví (nejspíš s pozitivním výsledkem), omezeně mohl publikovat, většinou starší díla. V r. 1936 byl výslovně pro jeho článek z Brenneru z r. 1932 v Bavorsku vyhlášen zákaz veřejného projevu. Samostatnou kapitolou jsou vztahy k sourozencům Hansovi a Inge Schollovým a studentům z okruhu studentské odbojové organizace Bílá růže, kteří Haeckera považovali zřejmě za svého duchovního vůdce, o jejich akcích Haecker ovšem nejspíš nevěděl. Po zatčení Schollových následuje u Haeckera domovní prohlídka, při níž se podaří šťastně vynést jeho kritické deníkové zápisky a Haecker vyvázne jen s přechodným zatčením. Řadu plánů (nové vydání Kierkegaarda, překlad Augustina, překlad latinského breviáře pro laiky atd.) se už nepodaří realizovat. Haecker umírá před koncem války v diabetickém komatu.

Knížka esejí o Vergiliovi patří k nejznámějším a nejprekládanějším. Haecker se v ní pokouší reflektovat naléhavý problém známý už z křesťanské antiky – vztah mezi christianitas na straně jedné a romanitas (latinitas) na straně druhé či problém eternity Říma a jeho závažné dějinně teologické a politické aspekty. (Hlubokou a kritickou analýzu, nalezneme zde i Haeckera, podal H.U. v. Balthasar ve své knize *Der antirömische Affekt*, kap. Roma aeterna?)

Český čtenář zná Haeckerovo jméno nejspíš z časopisů *Řád* nebo *Akord* (knížně vyšla např. kniha *Co je člověk?* Vyšehrad, 1940). Nověji se k němu a jeho pojetí Vergila hlásí např. R. Preisner (*Kultura bez konce – možná by se u něho našly i afinity stylové?*)

Roman Kopřiva

Poprvé uveřejněno: Teologický sborník 4/96. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996, 83-89.